

DESCOPERIRILE DIN LATÈNE-UL TIMPURIU DE LA BOSANCI (JUD. SUCEAVA)

DE

MIRCEA IGNAT

În timpul lucrărilor de modernizare a șoselei Suceava — Liteni, aproximativ în dreptul km 6, între satele Ipotești și Bosanci, în locul numit „La Pod la Rediu”, la excavarea pământului necesar ridicării rambleului șoselei, au apărut numeroase materiale arheologice¹. Cercetările de suprafață, efectuate ulterior, au dovedit că lucrările au afectat o zonă deosebit de bogată în depuneri arheologice aparținând unor epoci diferite. Între materialele recuperate s-au remarcat mai multe fragmente ceramice (fig. 1) ce puteau fi datate în Latène-ul timpuriu.

Dat fiind interesul deosebit pe care îl prezintă aceste materiale, mai puțin cunoscute în nord-vestul Moldovei, cu începere din anul 1971 s-au întreprins cercetări arheologice sistematice. În secțiunea trasată în imediata apropiere a locului excavat, alături de o locuință precucuteniană și o depunere mai nouă, care poate fi atribuită culturii Sîntana de Mureș, s-au descoperit și două morminte de incinerare, datate în secolul IV î.e.n.²

Primul mormînt avea groapa de formă ovală cu diametrele de 0,45 și 0,60 m. Aproximativ în mijlocul acesteia, la o adîncime de 0,60 m, a fost dezvelită o urnă (fig. 2/2) acoperită cu o strachină (fig. 2/1). Urna conținea puține oase calcinate, cîteva bucățele de cărbune de lemn și un mic fragment ceramic de la un alt vas.

La o distanță de 5,50 m de primul mormînt a fost găsit, la o adîncime de 0,50 m, cel de-al doilea mormînt, a cărui groapă, datorită lucrărilor recente amintite mai sus, nu a putut fi observată. Mormîntul cuprindea un vas bitronconic cu corpul mult rotunjit și buza evazată (fig. 2/4), aflat în poziție verticală, turtit de presiunea pământului, înconjurat la bază de cîteva pietre de rîu și de gresie, dintre care unele aise. Între acestea s-a găsit un cuțitaș de fier (fig. 2/3). Atît în vas, cît și în jurul lui nu s-au găsit oase calcinate. Fie că avem de-a face cu un cerotaf, fie că s-a păstrat

¹ Semnalarea acestor materiale se datorește lui I. Negriuc din Ipotești, căruia îi mulțumim și cu acest prilej.

² Săpăturile au fost continuate și în anul 1972, însă nu s-au mai descoperit morminte, ceea ce indică un cimitir restrîns ca suprafață sau dispunerea mormintelor la intervale foarte mari.

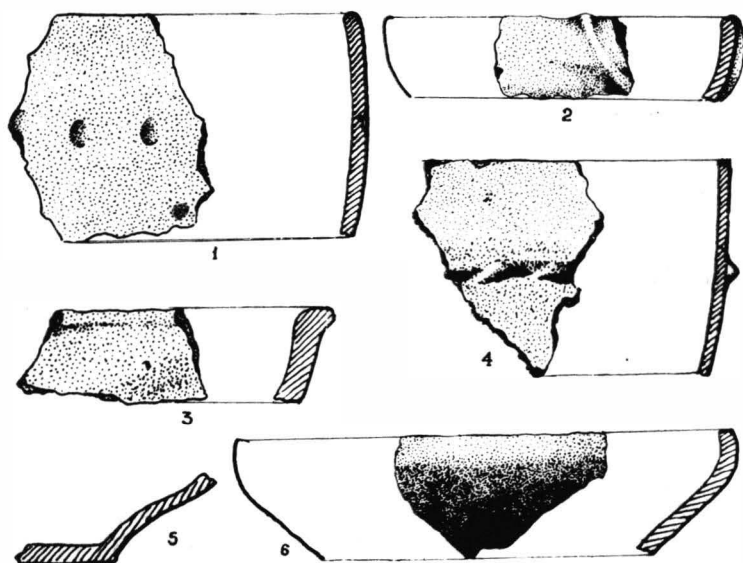

Fig. 1. Bosanci. Ceramică recuperată din mormintele distruse (aproximativ 1/3 din mărimea naturală).

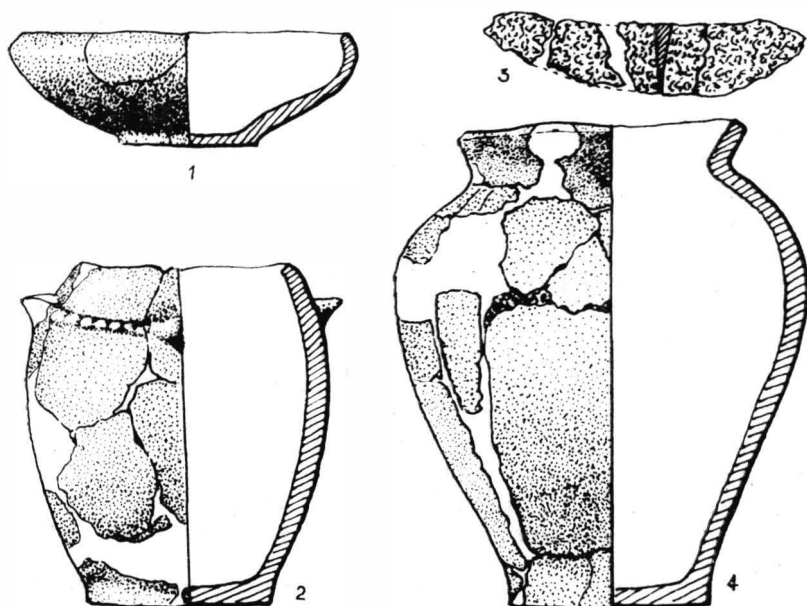

Fig. 2. Bosanci. 1–2 M. 1; 3–4 M. 2 (aproximativ 1/4 din mărimea naturală).

numai vasul adiacent cu ofrande iar urna mormintului sau grămăjoara de oase calcinate depuse pe sol³, lângă vasul descoperit, au fost distruse prin intervențiile ulterioare, semnificația funerară a complexului nu poate fi negată. Remarcăm folosirea pietrelor ce înconjurau baza vasului, care amintește oarecum de casetele de piatră cunoscute prin descoperirile de la Cernavodă⁴, Murighiol⁵ și Bugeac⁶.

Ceramica, atît cea recuperată din mormintele distruse, cît și cea provenită din mormintele cercetate sistematic, se încadrează, în majoritate, în ceea ce privește formele și tehnica de execuție, în tipuri bine cunoscute culturii geto-dacice. Pasta, în general, este grosolană, poroasă și conține ca degresant nisip, pietricele mici și mai rar cioburi pisate. Arderea inegală a făcut ca miezul cioburilor să fie de o culoare mai închisă. La străchini se observă o modelare mai îngrijită, precum și netezirea suprafețelor acoperite cu un slip subțire. Culoarea vaselor prezintă o gamă de nuanțe ce trec de la cenușiu închis spre brun roșcat și cărămiziu. Remarcăm că ceramica poartă urme evidente ale arderii secundare, care a provocat și deformarea urnelor, dovedind că defunctul era însoțit pe rug de inventarul său funerar, ritual întilnit și în necropola de la Slobozia⁷.

Ca forme ceramice se pot menționa vasul cu profilul aproape drept, ornamentat cu un briu crestă (fig. 1/4) sau cu un șir de alveole (fig. 1/1) și vasul în formă de clopot (fig. 2/2), forme comune și larg răspândite în așezări și cimitire, dintre care amintim: Murighiol⁸, Telița⁹, Slobozia¹⁰, Poienești¹¹, Vaslui¹², Brăhășești¹³ etc. Alături de acestea, străchinile, realizate dintr-o pastă mai bună cu buza adusă mai mult (fig. 1/6) sau mai puțin înăuntru (fig. 1/2), cu fundul tăiat drept (fig. 1/5) sau ușor profilat în genul unui pedestal (fig. 2/1), reprezintă de asemenea forme frecvent întilnite, care nu mai solicită citarea unor analogii.

Dacă ceramica amintită mai sus se încadrează în tipuri comune atît în așezările, cît și în necropolele din spațiul carpato-dunărean, vasul din M. 2 (fig. 2/4) are mai puține corespondențe. Forme asemănătoare au fost găsite numai în zona Histriei¹⁴, dintre care unele au fost datate în primele două treimi ale secolului al IV-lea î.e.n.¹⁵ și care, foarte probabil, pro-

³ În necropolele contemporane se cunosc morminte al căror inventar cuprinde pe lângă urnă și vase de ofrande și morminte în care resturile funerare sînt depuse direct în groapă alături de vase; cf. D. Protase, *Riturile funerare la daci și daco-romani*, București, 1971, p. 71—74.

⁴ D. Berciu, *Materiale*, 4, p. 282—288.

⁵ E. Bujor, *Materiale*, 3, p. 247—248.

⁶ M. Irimia, *Pontice*, 1, 1968, p. 207—225.

⁷ C. Buzdugan, *Carpica*, 1, 1969, p. 81.

⁸ E. Bujor, *op. cit.*, pl. 1/4—5.

⁹ G. Simion și Gh. I. Cantacuzino, *Materiale*, 8, p. 377—379, fig. 3/17.

¹⁰ C. Buzdugan, *op. cit.*, p. 91—92, fig. 4/3.

¹¹ R. Vulpe, *Materiale*, 1, p. 276—277, fig. 58. La Poienești este foarte probabil să avem

de-a face tot cu o necropolă, mai veche decît cea bastarnică și nu cu o așezare. Alături de mormintul cuptor (*Ibidem*, p. 312—315) și mormintul nr. 307 (*Ibidem*, p. 400—401) celelalte descoperiri contemporane acestora (*Ibidem*, p. 277—280, 300, 304, 419 și 420), concentrate mai ales în partea sudică a Măgurei, ar indica existența unui cimitir distrus prin intervențiile ulterioare. Pînă la efectuarea unor noi cercetări, caracterul funerar al tuturor descoperirilor datate în secolele IV—III î.e.n. rămîne însă ipotetic.

¹² Al. Andronic, E. Neamțu, și Fl. Banu, *Materiale*, 8, p. 92, fig. 6/2.

¹³ M. Brudiu și P. Păltănea, *ArhMold*, 7, p. 232 și fig. 3/1.

¹⁴ M. Coja, *Pontica*, 3, 1970, p. 103—105, și fig. 2/12—15; Suzana Dimitriu, *Histria*, II, București, 1966, p. 41, 54—55, și nr. 898 și 906.

¹⁵ M. Coja, *op. cit.*, p. 103.

vin din zona nord pontică, reproducind nu numai forma, dar și modul de ornamentare a vaselor¹⁶. Vase mari bitronconice, puternic rotunjite, cu gîtul strîns și buza mult evazată, asemănătoare cu cel în discuție, sînt cunoscute în jurul Olbiei și la gurile Niprului¹⁷ sau în zona de contact dintre sciți și geți de la gurile Nistrului¹⁸. Este foarte probabil, ca această formă ceramică să provină tocmai din zona amintită mai sus, de unde a fost preluată de geți fiind apoi, după informațiile de care dispunem, foarte puțin vehiculată. Fără a cere prezența efectivă a unor elemente etnice scitice în nordul Moldovei, în această epocă, vasul în discuție alături de alte descoperiri din spațiul est-carpatic¹⁹, atestă o anumită influență culturală scitică.

Atribuirea descoperirilor de la Bosanci secolului al IV-lea î.e.n., se bazează pe tipologia ceramicii, respectiv pe mulțimea analogiilor, pe care aceasta și le găsește în necropolele din Dobrogea, datate pe baza importurilor grecești. Însăși ceramica descoperită, prin unele particularități de execuție și de formă, mai ales în ceea ce privește modelarea străchinilor, poate fi considerată ca o manifestare a procesului de formare a culturii geto-dacice din cea de-a doua epocă a fierului, constituind alături de materialele de la Zvoriștea, datate într-o etapă imediat următoare²⁰, o serie de verigi care vor permite o înțelegere mai temeinică a acestui fenomen în nord-vestul Moldovei.

Materialele descoperite la Bosanci, deși puține și fără note specifice deosebite, nu sînt lipsite de semnificație. Descoperiri similare pentru nordul Moldovei sînt încă rare și faptul că acestea își găsesc corespondențe în necropolele dobrogene, în așezările și necropolele din Muntenia și Moldova dovedesc, pentru o zonă deosebit de largă, unitatea culturii geto-dacice, care se afla deja în primele etape ale celei de-a doua epoci a fierului.

LES DÉCOUVERTES DU LATÈNE ANCIEN DE BOSANCI (DÉP. SUCEAVA)

RÉSUMÉ

On y présente deux tombes d'incinération du IVe siècle av.n.è. ; Les deux découvertes ont été faites dans la vallée de Suceava à Bosanci.

¹⁶ *Ibidem*; vezi mai ales fig. 2/12 și 15. Cf. și Suzana Dimitriu, *op. cit.*, p. 41 și nota 56.

¹⁷ M. Coja, *op. cit.*, p. 105 și notele 16–19.

¹⁸ A. I. Meliukova, MIA, 150, p. 77–78, fig. 3/5, 6 și 10.

¹⁹ În Moldova s-a găsit ceramică care își are corespondențe în mediile scitice, la Bîrsești, într-o etapă mai veche (S. Morintz, *Materiale*, 5, p. 357–358, fig. 3/2) și la Vaslui—mormintul 7 (Al. Dronic, I. Ioniță și Fl. Banu, *Materiale*, 8, p. 797, fig. 3) într-o epocă mai apropiată, sau chiar contemporană descoperirilor de la Bosanci.

²⁰ La Zvoriștea s-a găsit un nivel de locuire, reprezentat mai ales prin gropi, de diferite dimensiuni, datat în prima jumătate a secolului al III-lea î.e.n. Ceramica are evidente legături cu cea de la Bosanci, însă este într-un proces de latinizare mult avansat, apar câni cu torți torsionate, străchini cu picior etc. Remarcăm prezența ceramicii de factură celtică, care poate fi datată cel mai târziu la mijlocul secolului al III-lea î.e.n. Material în cea mai mare parte inedit, în colecția Muzeului județean Suceava. Cîteva fragmente ceramice găsite prin cercetările de suprafață au fost publicate greșit, fiind atribuite necropolei din secolul al III-lea e.n. (M. Ignat, SCIV, 21, 1970, 4, fig. 3/1–7).

Exception faite pour la pièce de la T. 2 dont la forme semble avoir influencé les geto-daces de la zone scyto-gète ; toute la céramique appartient au grand groupe qui couvre la Dobroudja, la Valachie et la Moldavie, ce qui prouve l'unité de la culture géto-dace au commencement de la deuxième époque du fer.

EXPLICATION DES FIGURES

Fig. 1. Bosanci. Céramique récupérée dans les tombes détruites (1/3 de la grandeur naturelle).

Fig. 2. Bosanci. 1—2 T. 1 ; 3—4 T. 2 (approximativement 1/4 de la grandeur naturelle).

